

بزووتنډوې وړگډان لاسردمی عباسی یکه کم. . (بازر مستفا) - (حمرین عمر)

گډر ئم باس ل بزووتنډوې وړگډان بکین ئبینن ک پش
سردمی عباسی بزووتنډوې وړگډان هبوو هر وک ئو دیار
ک یکه کم وړگډان و گواستنو ل ئسلامدا ل سر دستی خالد بن
یزید بوو بام ئم لردا باس ل و دکه ین ک ئیا ل
سردمی عباسی چند پشکوتوو بوو، لگ هاتنی خلاف تی
عباسی بزاف وړگډان زیاتر پشکوتوو بوو زیاتر گرینگی پدرا
ئم مش بهی پاپشتی خلیفکانی عباسی بوو ک دواتر بوو ل
یکه ک ل پڅکانی ئسلامی، ئگډر براوردهک بکین ل نوان
خلاف تی عباسی و ئموی دبینن وړگډان ل سردمی ئم ویدا
ب شوی یکه کی تاکه ک سی بوو وات ب مردنی کسهک بوونی ندما.
بام ل خلاف تی عباسی قوتا بخان یی کی گور هبوو ب
وړگډان ب ناوی (بیت الحکمه) .
ک مردنی کسهک ک تایی پ ند هات .

دیار ل مژووی ئسلامیدا ب گشتی و خلاف تی عباسی ب تایب تی
چندین هکاری گرینگ هبوو، ک پاپنا ب موسو مان کان ک
زانست کان بگ نا وړگډان سر زمانی عی.

هکاری کان:

۱- هسکردنی خلیف کان و زاناکان ب و ک شنبیری ل
گرینگترین هکاری کان جختی ل سر بکرت ب بوژان و ی کی
دروست .

۲- فراونبوونی د و تی ئسلامی، ل ئجانی فتوحاتی کان موسمان.
۳- زیادبوونی خش گوزرانی ب تایبت خلیف کان ک
ئاوادانکردن و برافراونبوون و بنیاتناتی ک شکان و پرد و
بنداو کان و گاوبان، وای کرد ب ئم ئاودانی پوسیتیان ب
ئندازیار ب، ب یه کت ب ی نانی کانیان و گرا و پار
زریان ب وړگډان کان دا .

۴- ئو میلل تانی ک گ لکانیان موسمان بوون، پوسیتی وای کرد
زمانی عی بی فر بن، و ل م میانش هستان ب وړگډان کت ب
ک نکان ب عی.

۵- پانری ک سی ل لاین فرمان واکانی موسمان، ب هاندانی

بزافی و ږگ ښان و ځ ځلیف ګانی ع ځ باسی بای ځ خیان ب و ږگ ښانی کتبی پزیشکی و ئ ښت ږ ناسی و پ ږ یو ښدیان ب ږ ژیا نی ځ ځ ک د ځ دا .

ل ښ رد ښ می ع ځ باسی بزافی و ږگ ښان ب ږ چ ښ ند ق ځ ناغ ځ ک ت ښ پ ښ یوو :
ق ځ ناغی ی ځ ک ښ : ل ښ ښ ږ ښ تایی خیلاف ښ تی ابو جعفر و المنصو ښ تا
ک ښ تایی حووکم ښانی الامین ۱۳۶ - ۱۹۰۸ کی زیاتر کتبی پزیشکی و بیرکاری
و ف ځ ل ځ و ږ رد ښ گ ښ ښ درا ک ښ (عبدالله بن المقفح) ی ځ ک ښ م ک ښ س ک ښ
کتبی (کلیلة و دمنة) ل ښ فارسی و ښ گ ښ ا .

المنصو ښ بای ځ ځی ب و ږگ ښانی کتبی پزیشکی و ئ ښ ستی ښ ناسی داو ښ ،
و ځ ځ لیف ښ ها ښ وون ال ښ شید نو ښ ښ رانی ځی ب ښ ئیمپ ښ ات ښ ی ښ تی ی ښ نانی
ناردوو ښ تا د ښ ستنووس ښ ئ ځ غ ښ یقی ښ کان بکن ب ښ تایب ښ تی پزیشکی و
کتبی اقلیس و ږگ ښ درا و ښ چ ښ ند کتبی بکی تر .

ق ځ ناغی دوو ښ م : ۱۹۰۸ - ۳۰۰ کی دیاری د ځ کر ښت جیا د ځ کر ښت و ښ
و ږگ ښانی کتبی بیرکاری و ف ځ ل ښ ف و ښ ه ښ سان ب ښ دانانی کتبی
ښ ښ رنج و ښ ځ ځ ځ گرتن و پوخت ښ کردن ، ک ښ ځ لیف ښ ئ ښ ل م ښ ئموون
ښ ښ ر ځ کای ښ تی کردنی بزافی و ږگ ښانی پ ښ د ښ رد ر ښت ، ک ښ ه ښ سا ب ښ کتبی
ی ښ نانی ل ښ وو ښاتی ښ م ب ښ تایب ښ تی کتبی ف ځ ل ښ فی و ځ غ ښ ام و
بژاردنی ښ ښ ر ک و تن ښ و ځ ک ښی ل ښ سا ښی ۲۱۵ کی پاشای ښ م ښ ازی بوو باشتړین
کتبی ښ کانی و ښ گ ښ ا .

ق ځ ناغی ښ ښ م : ل ښ سا ښی ۳۰۰ کی د ښ ست پ ښ د ځ کات و جیا د ځ کر ښت و ښ
و ږگ ښانی کتبی ښ کان ل ښ ه ښ موو زانست ښ جیاواز ښ کان ، ب ښ تایب ښ تی
کتبی ئ ښ د ښ بی ښ کان ل ښ ئ ښ د ښ بی فارسی .

ل ښ دیارترین و ږگ ښ کان :

۱- ئیبراهیم بن حبیب ک ښ ع ښ ب بوو کتبی بیرکاری ل ښ هیندی
و ښ گ ښ او .

۲- الحجاج بن یوسف ک ښ کتبی (المجسطی) ل ښ جوگرافیاو
و ښ گ ښ او .

ښ بازی و ږگ ښان دوو ښ گ ښی ه ښ بوو :

۱- و ږگ ښانی پیت ب ښ پیت (الترجمة العرفية) (یوعنا بن بطریق)
ښ ښ ر ک ښی ئ و ښ گای ښی د ښ کرد ک ښ هاو ج ښ رخی ځ لیف ښ المئون بوو ، ئ ښ م
ښ و و ږگ ښان ښ ز ښ حم ښت و گران بوو چونک ښ ز ښ ر و ش ښی م ښ ادف و هاو
واتایان نی ښ ل ښ زمان ښ ک و ښ ب ښ زمان ښ کی تر .

۲- و ږگ ښانی مانادار (الترجیمة المعنویة) (اعنین بن اسحق)
ښ ښ ر کای ښ تی ئ ښ م ښ گای ښی د ښ کرد ، ک ښ و ږگ ښ ه ښ د ښ ستا ب ښ و ږگ ښانی

ستند یکه به همان مانای زمانی نووسیند که هاو مانا بن دوو ستند که.

نجامه کانی بزاقی و رگه ا :

- ۱- به او بون و ی زانست زانیاری و زانیند کان له جیهانی ئیسلامی.
- ۲- له ئیجامی بزاقی و رگه ان گه شه سندی کاغه زسازی و کاغه زسازان بوو له بغدا پایته ختی خیلافه تی مبه ندی بزاقی و رگه ان بوو.
- ۳- زمانی عربه بی به رفراوانتتر بوو به زاراوه زانستییه کان و دده بند فله سفله یه کان.

Jabar Abdulla Mhajir

وه هه ند له و رگه کانی ئیم ده وره یه که ئه مانه ؟
دستی کرد به کاری و رگه ان له هیندی و به فارسی
جبرائیلی کوری بختیشوعیش ده وره یه سه ره کی هه بوو له و رگه انی
کته به پزیشکه یه کان یه نانیه کان به سه ره زمانی عربه بی
پاش که تایی هاتنی مملانه که یان له نه وان هه ردوو برا ئه مین و
مهمون له سالی ۱۹۸۰ ده له ۲ سال و پهنج مانگ خایه ندوو مهمون
به یحه تی په دراو بوو به خلیفه ی موسلمانان سه رده می مهمون جیا
ده کرته و به هاندانه کی ته وای فله سفله و پزیشکی و بیرکاری و
گه ردونناسی و گرنگی دانه کی ته وای به به زانستی یه نانی، خلیفه
سالی ۸۳۰ ز زانکه ی به یتهو لیکمه ی له به غدا دامه زرانده که له
گه وره ترین زانکه کانی سه رده می خه ی بوو، هه ره ها و رگه ان یه که کی
تر بوو له سیماکانی سه رده می مهمون، که له گه یه و زانست و
ئه ده بی سریانی و فارسی و یه نانی گواسترا نه و به عربه بی له م
گه یه و زمانی عربه بی شو نه کی په شه و تووی گرت که له زمانی شیعر
و ئه ده به و بوو به زمانی زانست و فله سفله، هه ره ها و رگه انی کان
بوو نه هه ی به رزبوو نه و ی ئاستی شهنبیری له ده و ته دا، کرانه و یه کی
شهنبیری ده ستی په کرد

گرنگیدان به بواری و رگه ران له ده وری مهموندا په شه و تنه کی
گه وری به خه یه و بینه که هه ستان به و رگه رانی کته به بیانیه کان له
زمانه جیا جیاکان له بواریه کانی (فله سفله). پزیشکی، سروشت، فله لکه،
بیرکاری (مهمون په یوه ندی له گه ل پاشای ره مده هه بوو هه ستان به
په دانی دیاری په بایه خ له به رامبه ردا داوا کردنی کته به کانی
(ئه فلاتوون، ئه رسته).

په یوه ست بونی مهمون به و رگه رانه کانی فله سفله یه سروشت و بیرکاری
په ره یسه ندو بوو هه ی درووستبونی ده یکه له نه وان ئیم دوو ئاینده

لَسَّار مَسَّالِي (تَّوَحِيدِي خُودَا) ئِيبَن تِيمي دَلَّ يَن نَانِي كَانِ
لَّ گَرَّ تَرِين مَوْشَرِيكِي بُوون ئَسْتَرَّ و بَتَّ كَانِيَان دَ پَرَسْت ئَمَّ ش
بَ گَوَرَّ سَ يَرَكْرَدَنِي زَانَسْتِي فِيزِيَا بُوو/ بَ گَشْتِي ئَ تَوَانِين بَلَّ يِن كَ
سَيَفَّ تَّ كَانِي ئَمَّ سَ رَدَّ مَّي عَبَاسِي يَكَمَّ خَ رِيكَبُونِي خَ لِيَفَّ و
ئَمِيرَّ كَانِ بَ زَانَسْت و ئَدَّ بَ وَّ بَ تَايِبَت لَّ سَ رَدَّ مَّي مَه نَسُور
گَرَنگِي دَدَا بَ فَلَ كَ . رَشِيد بَ پَزِيشكِي . مَ ئَمُون بَ فَلَ سَ فَ و
مَ نَتَق وَّ خَ لِيَفَّ كَانِ گَوَرَّ تَرِين هَا نَدَّ رِبوون بَ خَ لَكِي كَ خَ رِيك بِن
بَ زَانَسْت و زَانِيَارِي وَّ .